

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота
з
економічної теорії
на тему:
***«Інфляція та проблема державного
регулювання цін»***

Студентки 2 курсу групи ЕУП-21

Періг А.В.

Науковий керівник:

д.е.н., професор Длугопольський О.В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2018 р.

План

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Сутність та особливості інфляції, її моделі, теорії та концепції

РОЗДІЛ 2. Аналіз державного регулювання цін в сучасних умовах в Україні та світі

РОЗДІЛ 3. Вплив інфляційного механізму на ціноутворення в Україні та перспективи послаблення впливу держави на ціноутворення

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Сутність та особливості інфляції, її моделі, теорії та концепції.....	5
РОЗДІЛ 2. Аналіз державного регулювання цін в сучасних умовах в Україні та світі.....	10
РОЗДІЛ 3. Вплив інфляційного механізму на ціноутворення в Україні та перспективи послаблення впливу держави на ціноутворення.....	18
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Розвиток суспільства – еволюційний процес і безсумнівно охоплює масу сфер та галузей розглянутих із різних аспектів. Всі ці ланки тісно пов'язані між собою, однак мають свої характерні особливості та відмінності. Розвиток економічної сфери безкомпромісно пов'язаний із потребами та бажаннями населення, виникненням ринкових відносин, безперервним рухом відтворювальних процесів, становленням держави.

На кожному етапі економічного розвитку виникають нові категорії та поняття, які характеризують стан господарства. Одним із найважливіших макроекономічних показників є інфляція. Саме від цього поняття залежить рівень цін, стабільність валюти та добробут населення. Аналіз цих процесів та введення інфляційного таргетування може призвести до абсолютно різних наслідків. Тому науковці проводять різні дослідження та експерименти для досягнення максимально позитивного результату. Наразі, коли стан економічного зростання в Україні перебуває не в найкращому стані, оптимальний та логічний аналіз вкрай необхідний для нашої економіки. Детальний розгляд даного питання допоможе визначити причини занепаду економіки.

Метою мого дослідження є: дослідити інфляційний механізм, проаналізувати проблеми та перспективи державного регулювання цін.

У процесі мого дослідження мають бути вирішені такі завдання:

- визначити сутність та особливості інфляції, її моделі, теорії та концепції;
- проаналізувати державне регулювання цін в Україні та світі;
- визначити вплив інфляційного механізму на ціноутворення в Україні та перспективи послаблення впливу держави на ціноутворення.

РОЗДІЛ 1. Сутність та особливості інфляції, її моделі, теорії та концепції

Інфляція – процес втрати купівельної спроможності грошей у наслідок переповнення обігу грошових знаків понад дійсну потребу економіки, що призводить до їх знецінення. При інфляції відбувається поширення дій закону грошового обігу, тобто наявній в економіці масі товарів починає протистояти більша маса грошей, що призводить до їхнього знецінення по відношенню до тих товарів на які гроші обліковуються. Інфляція не є породженням сучасності, а була відома ще в Античний період і Середні віки, проте у ті часи інфляційні процеси були зазвичай екстраординарним явищем пов'язаним із значними масштабами псування монет або із ввезенням значної кількості золота в країну. На сучасному етапі не існує країни, і якій не розвивалися інфляційні процеси, зокрема в ХХ ст. У 90-х роках у країнах з перехідною економікою темпи зростання інфляції були найвищими у світі.

Інфляція виявляється у таких формах:

- ✓ знецінення національних грошей щодо іноземної валюти;
- ✓ збільшення розриву між рівнями цін на внутрішньому ринку країни, на ринках інших країн і світовому ринку в загальному;
- ✓ знецінення грошей відносно вартості звичайних товарів, тобто зниження купівельної спроможності грошової одиниці;
- ✓ зниження валютного курсу національної грошової одиниці.

Оскільки інфляція розвивається поступово як тривалий процес, то її можна розділити на три етапи:

- на першому етапі темпи зростання цін відстають від темпів збільшення грошової маси в обігу;
- на другому етапі темпи зростання цін значно випереджають темпи зростання грошової маси в обігу;

- на третьому етапі зростання цін набирає нерівномірного стрибкоподібного характеру, коли темпи зростання цін то випереджають темпи зростання грошової маси, то відстають від них[3].

За темпами знецінення грошей у світі виділяють три види інфляції:

1) повзуча – прискорення зростання маси грошей в обороті без помітного підвищення чи з незначним зростанням цін – до 5 % на рік;

2) помірна інфляція (або її ще називають відкрита) – проявляється у прискоренні знецінення грошей у формі зростання цін, що коливається в межах 5–20 % на рік. Такий вид інфляції є відчутним для економічних суб'єктів, і вони, як правило, починають вживати адаптаційних заходів. Найбільше це вдається підприємствам монополізованих секторів економіки, особливо «природним монополістам». Зайняті тут підприємці починають прискорено підвищувати ціни на свої товари. Їх покупці починають нести додаткові витрати, а тому підвищують ціни на свої товари. Поступово інфляція поширюється на всі сектори економіки, порушуючи рівновагу всього ринку;

3) галопуюча – зростання цін досягає 20–50 %, а інколи 100 % на рік. Цей вид інфляції характеризується нерівномірним зростанням цін, також воно не піддається регулюванню і його важко передбачити. Така інфляція негативно впливає на економіку і від неї тяжко захиститися;

4) гіперінфляція – надзвичайно високі темпи зростання цін – більш як 100 % на рік. На цьому етапі гроші починають втрачати свої функції, купюри низьких номіналів та розмінна монета зникають з обігу, падає роль грошей в економіці, розвивається платіжна криза, поширюється бартер[2].

До основних моделей інфляції можна віднести:

1. Модель Фрідмана. В основі цієї моделі – реальний попит на валюту, що характеризує реальний дохід населення. Її особливість – можливість пошуку оптимальної інфляції. До зниження інфляції призводить високий темп зростання економіки, це якщо наявні рівні умови. Якщо реальна інфляція більше «оптимальної», то випуск грошей призводить тільки до погіршення ситуації.

2. Модель Бруно-Фішера. В облік береться залежність попиту на валюту від ВВП і передбачуваної інфляції. Особливість моделі – введення бюджетного дефіциту, аналіз фінансування бюджету і його дефіциту. Ця модель – надійний спосіб розрахунку наслідків помилкової монетарної політики.

3. Модель Кейган. Особливість моделі – залежність попиту на валюту виключно від інфляційних прогнозів. Модель Кейгана описує рівноважну ситуацію при таких початкових даних – низька еластичність попиту і повільна швидкість адаптації. І навпаки, коли відбувається швидка швидкість адаптації та висока еластичність попиту модель може призвести до гіперінфляції, якою неможливо управляти.

4. Модель Сарджент-Уоллеса – можливість кредитування і додаткового випуску грошей при обліку обмеженості перспектив зростання боргу. Відсоткова ставка є вище темпів збільшення обсягів випуску. Покриття дефіциту в один момент стає можливим тільки за допомогою сеньйоражу. Як наслідок – інфляція і збільшення обсягів грошей. Дана модель має на увазі, що фінансова політика держави не впливає на ставку відсотків і ріст реального випуску. Висновок цієї моделі – якщо стримувати політику кредитно-грошових відносин сьогодні, то неминучий наслідок – зростання цін і інфляція. Єдиний вихід – досягти профіциту бюджету[4].

Інфляція відома вже кілька століть в економіці як наслідок негативних процесів. Однак досі не існує одного погляду на суть цього надзвичайно складного економічного явища. І тому в економічній науці сформувалися дві основні концепції інфляції:

1) інфляція – знецінення паперових грошей, які не розмінюються на золото через переповнення каналів обігу грошовою масою;

2) інфляція – загальне зростання цін на товари та послуги.

Представники першої концепції намагаються довести, що інфляція можлива лише за функціонування нерозмінних на золото паперових грошей. Вони думають, що за так званого золотого стандарту інфляція неможлива.

Хід думок неометалістів такий: золото має високу власну вартість, а тому воно не знецінюється як його паперові замітники. Переповнення каналів грошового обігу золотими грішми малоймовірно, тому що золото – втілення багатства і за таких умов воно переходить у запаси держави. А за економічного піднесення, зростання потреб у компонентах суспільного виробництва – заощаджене золото знову повертається у сферу обігу. Таким чином, золотий стандарт підтримує товарно-грошову рівновагу.

Представники другої концепції вирішальною ознакою інфляції вважають зростання цін незалежно від його причин та умов, за яких воно відбувається. Головним показником відсутності інфляції для них є стабільність цін. Тому вони визнають можливість інфляції за обігу дійсних грошей і говорять про металеву інфляцію, оскільки і за таких умов відбувається підвищення цін. Отже, інфляція цілком можлива і за збереження розміну паперових грошей на золото. Тому можна використовувати паперові гроші, проте необхідно вміло керувати їхньою масою[5].

В даний час існують три основних напрямки в теорії інфляції: кейнсіанська теорія інфляції; монетаристська кількісна концепція; теорія надзвичайних витрат.

Кейнсіанська теорія інфляції – викликана надлишковим попитом. Представники цієї теорії (Дж. М. Кейнс і Б. Хансен) виходять з аналізу доходів та видатків господарюючих суб'єктів та впливу їх на збільшення попиту. Вони вважають, що до зростання виробництва і зайнятості приводить збільшення попиту з боку держави і підприємців. В той же час збільшення попиту населення призводить до інфляції. У зв'язку з цим представники даної теорії рекомендують стимулювати приватні та державні інвестиції, але обмежувати заробітну плату трудящих. В даній концепції активну роль відіграє, за словами Кейнса, «ефективний» або грошовий попит, який, нібито, і створює грошову масу.

Монетаристська концепція інфляції. Представники даної теорії (М. Фрідмен та інші) розглядають інфляцію як грошовий феномен, тобто результат надлишкової кількості грошей в обігу. З цією метою вони порівнюють індекси

грошової маси та фізичного обсягу ВВП. Тут гроші грають активну роль, тобто грошова маса «створює» попит.

Монетаристи розглядають розвиток промислового циклу як зміну інфляції (підйом) та дефляції (криза). І вони роблять висновок: оскільки інфляція викликає підйом промислового виробництва, її слід підтримувати в помірних розмірах.

Теорія інфляції, що викликана надмірними витратами виробництва (Д. М. Кейнс, У. Торн, Р. Куен). Ця теорія пояснює зростання цін збільшенням витрат виробництва. Представників даної теорії вважають, що інфляцію викликають лише витрати, які пов'язані з заробітною платою, на чому базується теорія інфляційної спіралі «заробітна плата - ціни», якої дотримуються більшість західних економістів, в тому числі П. Самуельсон, Дж. Гелбрейт та ін. Дана теорія є основою антиінфляційних заходів по «замороженню» заробітної плати, політики обмеження доходів населення[6].

Отже, інфляція складний та багатогранний процес, який тягне за собою всю економіку загалом. Головний крок до вирішення даної проблеми – виявити причини інфляції, оскільки необхідно вирішувати питання локально. Також інфляція тісно переплітається з поняттям «ціна», яке має головний вплив на ринкову економіку. Тому насамперед потрібно розглянути цю категорію більш детально.

РОЗДІЛ 2. Аналіз державного регулювання цін в сучасних умовах в Україні та світі

Для будь-якої національної економіки інфляція є небезпечним процесом, який негативно впливає на фінансову і економічну системи. Інфляція – це переповнення сфери обігу надлишковою грошовою масою за відсутності адекватного збільшення товарної маси, що викликає знецінення грошової одиниці. Вона проявляється у формі зростання цін на товари і послуги, яке не зумовлене підвищенням їх якості, тобто відбувається знецінення грошей. Інфляція властива будь-якій економіці, і ринкової, і перехідної[16].

У першій половині 90-х років Україна пережила справжній інфляційний шок. Україна пройшла тривалий і важкий шлях подолання гіперінфляції, яка виникла в перші роки незалежності.

У 1994-1997 рр. відбулося зниження темпів зростання цін, однак загалом вони залишалися високими. Активізувалися профспілки, які кілька разів проводили масові акції протесту, вимагаючи, зокрема, підвищення заробітної плати. Державним структурам було важко протистояти цим вимогам – ставки заробітної плати підвищувалися при скороченні обсягів виробництва. Достатньо швидке зростання споживчих цін спостерігалось в 1998, 1999 і 2000 роках. Викликано це було потужною девальвацією гривні через тогочасну фінансову кризу. Із серпня 1998 року до кінця 1999 року курс гривні до долара виріс майже в три рази. З 2001 року спостерігалось зниження рівня інфляції, а у 2002 році виникла дефляція. Причини уповільнення темпів зростання цін полягали в тому, що доходи населення в ті роки зростали досить повільно і спостерігалось значне здешевлення нафтопродуктів.

У 2007-2008 роках в Україні рівень інфляції значно підвищився. Почалася галопуюча інфляція. У 2007 році індекс споживчих цін становив 116,6%, а в 2008 році – 122,3%. Головними чинниками високої інфляції цього періоду стали неврожай сільськогосподарських культур у 2007 році внаслідок посухи, сильного зростання цін на нафту і природний газ, підвищення пенсій, заробітної плати, соціальних виплат. За даними Держкомстату України, доходи населення у 2007

році порівняно з 2006-м збільшилися на 34,7%, виробництво продуктів харчування – на 10%, а ВВП – лише на 7,3%. Різко зросли ціни на паливо (9,1%) і комунальні послуги (3,8%). Також інфляцію викликав дефіцит бюджету. У 2006 році він становив 3,8 млрд. грн., або 0,7% ВВП, що істотно менше показника 2004 р. – 10,2 млрд. грн., або 3,0% ВВП, а в 2007 р. дефіцит бюджету за десять місяців склав 4,8 млрд. грн. За жовтень 2007 р. виріс на 2 млрд. грн. Дефіцит державного бюджету зумовлений витратами, пов'язаними з фінансуванням бюджетних програм, орієнтацією на європейські стандарти. Для покриття дефіциту бюджету протягом 2007 р. використовувалися надходження від приватизації державного майна, залишки коштів на рахунках Державного казначейства [14].

У 2010 р. спостерігалася тенденція до уповільнення річних темпів зростання індексу споживчих цін, який за підсумками року склав 109,1% порівняно з 112,3% у 2009 роком. Основною причиною зростання споживчих цін у 2010 р. було зростання цін на продукти харчування та підакцизні товари [18]. Стримана монетарна політика сприяла успішному досягненню мети – стримування інфляції в межах однозначного числа. Важливу роль у зниженні інфляційного тиску з боку попиту мало помірне зростання реальних доходів населення і відносно стабільний курс гривні щодо долара США.

Інфляція у 2011 році знизилася до 4.6%, опинившись істотно нижче, ніж офіційний прогноз Уряду і всі експертні оцінки, завдяки кращому, ніж очікувалося, врожаю і стримуванню цін на окремі товари і послуги. Середньорічні темпи інфляції також сповільнилися до 8% (з 9.4% у 2010 році). Вплив на зниження індексу споживчих цін надав високий урожай зернових культур (зріс більше, ніж на 40% відносно очікуваного рівня і склав близько 57 млн. тонн) і овочів, оскільки ціни на сирі продовольчі товари знизилися (на 4% за 2011 рік) [19]. Зниження цін на цукор (-20,5% за рік) та скраплений газ (-6,8%) суттєво вплинуло на зменшення показника інфляції. Підвищення цін на житлово-комунальні послуги і транспорт збільшило індекс споживчих цін.

Таблиця 1.

Індекси інфляції в 2010-2018рр.[8]

Місяць	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Січень	101,8	101,0	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9	101,1	101,5
Лютий	101,9	100,9	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6	101,0	100,9
Березень	100,9	101,4	100,3	100,0	102,2	110,8	101,0	101,8	101,1
Квітень	99,7	101,3	100,0	100,0	103,3	114,0	103,5	100,9	100,8
Травень	99,4	100,8	99,7	100,1	103,8	102,2	100,1	101,3	100,0
Червень	99,6	100,4	99,7	100,0	101,0	100,4	99,8	101,6	100,0
Липень	99,8	98,7	99,8	99,9	100,4	99,0	99,9	100,2	99,3
Серпень	101,2	99,6	99,7	99,3	100,8	99,2	99,7	99,9	100,0
Вересень	102,9	100,1	100,1	100,0	102,9	102,3	101,8	102,0	101,9
Жовтень	100,5	100,0	100,0	100,4	102,4	98,7	102,8	101,2	101,7
Листопад	100,3	100,1	99,9	100,2	101,9	102,0	101,8	100,9	
Грудень	100,8	100,2	100,2	100,5	103,0	100,7	100,9	101,0	
Всього за рік	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	107,4

За підсумками 2012 року в Україні спостерігалось зниження споживчих цін на 0,2%. Низькими були показники місячної інфляції, які протягом року становили близько нуля (від 0,3% до 0,3%). Основною причиною низхідної динаміки індексу споживчих цін у 2012 р. було здешевлення продуктів харчування. Високий урожай плодоовочевої продукції у 2011- 2012 роках і поліпшення інфраструктури зберігання та реалізації продовольчих товарів визначили зниження цін на продукти харчування за підсумками року на 2,9%. Крім цього, стабільний обмінний курс і низька інфляція в країнах – торговельних партнерах України сприяли здешевлення імпортованих товарів [9]. Позитивний вплив на загальний інфляційний фон в Україні надала стабілізація цін на нафту на світових ринках. В умовах падіння зовнішнього попиту на основну експортну продукцію і зменшення внутрішнього інвестиційного попиту індекс цін виробників у річному обчисленні знижувався протягом всього 2012 р. – до 0,3%.

У січні 2013 року інфляція в Україні склала 0,2%. Цьому сприяло зростання цін на товари і послуги, які регулюються адміністративно – на 0,4%. Істотно сповільнилося зростання цін на продовольчі товари. Річні темпи зростання цін на паливо знизилися на 0,8% в умовах стабілізації світових цін на нафту.

Незважаючи на зростання цін у добувній промисловості – на 2,9% за місяць, у січні продовжилася тенденція до зниження цін у річному обчисленні і в добувній, і в переробній промисловості на 4,2 і 0,2% відповідно, що пов'язано з динамікою цін на світових ринках промислових товарів. Після дворічної тенденції утримання споживчої інфляції на низькому рівні у 2014 році відбувався стрімкий розвиток інфляційних процесів, що супроводжував початок економічних реформ. За підсумками року споживчі ціни зросли на 24,9% унаслідок девальвації гривні, підвищення адміністративно регульованих цін і стрімкого зростання інфляційних очікувань. Істотний вплив на загальний інфляційний фон в Україні мало підвищення цін на товари та послуги, що регулюються адміністративно.

Протягом 2014 року вони зросли на 30.4% переважно внаслідок підвищення тарифів у сфері ЖКГ з метою приведення їх до економічно обґрунтованого рівня. Уперше за останні чотири роки відбулося зростання цін на сирі продукти харчування (на 22,3%), зокрема, через подорожчання їхнього імпорту, а також через збільшення витрат на вітчизняне виробництво.

Попри значне зниження доларових цін на нафту на світових ринках основний вплив на вартість палива в Україні зумовив курсовий чинник. У результаті ціни на паливо підвищилися протягом року на 60,7% [7, с. 27].

Відмічу, що не зважаючи на постійне зростання цін на пальне в Україні у національній валюті, в еквіваленті Євро, ціни досить стабільні і навіть наявне 20% зниження в порівнянні 2016 рік до 2010 року(табл.2).

Таблиця 2.

Динаміка цін на пальне в Україні (Євро/л)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Бензин 92	0.95	0.96	0.95	1.01	0.98	0.739	0.77
Бензин 95	0.98	0.98	0.98	1.03	1.00	0.777	0.812
Бензин 98	1.01	1.02	1.01	1.09	1.03	0.815	0.85
Дизель	0.9	0.9	0.9	0.93	0.92	0.719	0.738
Газ (LPG)	0.64	0.65	0.65	0.64	0.63	0.67	0.65

* Таблиця складена автором самостійно

Бензин тримається на високому ціновому рівні через падіння гривні та фіскальну політику держави, частка податків та акцизів у структурі ціни збільшилася від 30% до майже 50%.

Акцизи, у свою чергу, прив'язані до євро, і коли курс зростає, зростає і частка акцизів у вартості. До того ж, за останні два роки держава постійно збільшує розмір акцизів. Натомість, зростання курсу валют у собівартості бензину "компенсувалося" протягом показаного на графіку періоду падінням ціни на нафту, тому частка ціни бензину, куди входить собівартість, логістика і націнки, зменшилася.

Таким чином, наразі ціна на бензин більше залежить від курсу долару, ніж від світових цін на нафту.

Після пікової споживчої інфляції у квітні 2015 року (60,9% у річному вимірі) сформувалася стійка тенденція до її уповільнення – у серпні річний приріст ІСЦ знизився до 52,8%, у місячному вимірі другий місяць поспіль зафіксовано дефляцію.

Покращенню на споживчому ринку сприяли: відносна стабільність на валютному ринку та подальше зменшення залишкових ефектів девальвації гривні, проведення достатньо жорсткої монетарної та фіскальної політики, стриманий споживчий попит, зниження цін на зовнішніх продовольчих та сировинних ринках.

На сьогоднішній день у НБУ пропонують зупинити зростання цін на продукти за допомогою зниження ПДВ, введення обмежень на торговельні націнки і відновлення держконтролю на споживчому ринку.

Таку думку висловив глава ради НБУ Богдан Данилишин. "Ціни на продукти за січень-жовтень 2018 вирости порівняно з січнем-жовтнем минулого року на 12,2%. Оскільки в структурі споживчого кошика висока питома вага витрат саме на продукти, скасування декларування цін на продовольство у значній мірі вплине на споживчу інфляцію в Україні", – зазначив він[20].

Богдан Данилишин надав коментар стосовно інфляції у жовтні 2018 року:

«Інфляція на споживчому ринку в жовтні порівняно з попереднім місяцем становила 1,7%, з початку року – 7,4%. Базова інфляція в жовтні порівняно з попереднім місяцем становила 1,3%, з початку року – 6,9%. Нагадаю, у вересні інфляція порівняно із серпнем склала 1,9%. Після чотирьох безінфляційних місяців – травень-серпень (в липні була зафіксована дефляція) – споживчі ціни знов зростають, причому швидкими темпами: у вересні та жовтні індекси споживчих цін були найвищими цього року.

У жовтні, якщо порівнювати із вереснем, найбільш високими темпами зростали ціни по групам “Зв'язок” (на 3,3%), “Транспорт” (3,1%), “Одяг та взуття” (2,6%), “Алкогільні напої, тютюнові вироби” (на 2,3%)[21].»

Таблиця 3.

Індекс споживчих цін по всіх категоріях в 2018 р (%) [8]

2018	січень	...	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	За рік
Всі товари та послуги	101,5	...	100,0	99,3	100,0	101,9	101,7	107,4
Продовольчі товари	102,0	...	99,5	98,1	99,4	101,6	101,4	104,5
Алкогіль, тютюн	101,1	...	101,6	101,8	100,9	100,8	102,3	115,5
Одяг і взуття	96,1	...	97,6	95,4	97,4	108,6	102,6	105,2
Житло, комунальні послуги	100,4	...	100,3	100,5	100,5	100,2	100,6	103,6
Побутова техніка	100,9	...	100,2	100,2	100,3	100,6	100,7	106,2
Охорона здоров'я	101,4	...	100,1	100,0	100,1	101,3	100,9	107,1
Транспорт	103,0	...	100,6	100,7	101,5	102,8	103,1	114,2
Зв'язок	102,8	...	100,3	99,8	100,1	102,1	103,3	111,9
Відпочинок і культура	101,2	...	99,8	100,2	100,4	100,6	100,8	104,3
Освіта	101,4	...	100,5	100,2	100,1	110,0	100,1	113,2
Інше	101,1	...	100,4	100,8	100,3	101,3	100,8	104,2

Цінове регулювання в розвинених країнах світу – дієвий інструмент економічної стабільності, який реалізується передусім з метою попередження зростання інфляції, монополізму виробників, зростання цін на сировинні та енергетичні ресурси, ефективного кредитування інвестиційних процесів.

У сучасних країнах розвиненої ринкової системи сформована складна система цін, яка зумовлюється як внутрішньою специфікою господарської діяльності підприємств, так і особливостями зовнішнього інституційного поля національних господарств.

Аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що в промислово розвинених країнах державний контроль над цінами товарів національних економік здійснюється від 5% до 50% [10, 11].

Традиційно найменша частка державного впливу на ринкові процеси (близько 5%) належить США. Державний вплив на ціноутворення в США здійснюється переважно на продукцію природних монополій (енергетика), фермерські ціни, на рівні штатів – електроенергія, міжміські автомобільні та залізничні перевезення. А спеціальні підрозділи Федеральної торгової комісії застосовують пряме державне регулювання цін на електроенергію, комунальні послуги, продукцію аграрного сектора, певні товари роздрібною торгівлі [12].

В Австрії державою регулюється близько 10% цін на товари й послуги національної економіки. Ціни на товари і послуги державних монополій (тютюнові вироби, сіль, поштові збори, телефонні, телеграфні та залізничні тарифи) встановлює парламент власними рішеннями. Міністерство фінансів законодавчо контролює ціни на алкогольні напої. А контроль за виконанням встановленого рівня цін покладено на місцеві органи земель та поліцію. Штучне завищення цін передбачає законодавчу відповідальність та штрафні санкції [13].

Досвід державного цінового регулювання Швейцарії свідчить, що законодавчо регулюються ціни майже 50% обсягу товарного виробництва. Особлива увага приділяється державному сектору економіки. Зокрема, аграрному сектору, який захищається від зовнішнього конкурентного тиску шляхом квотування ввозу продукції агропромислового комплексу, переважно овочів і

фруктів. Дотаційними у Швейцарії є також тарифи на залізничний транспорт і будівництво доріг. Контроль за рівнем цін здійснюють не тільки державні органи нагляду, але й суспільні організації, як-то Фонд захисту прав та інтересів споживачів [11].

Таким чином, мета державного регулювання ціноутворення в Україні на сучасному етапі розвитку повинна полягати у наступному:

- забезпечити таке співвідношення між монополією та конкуренцією, яке б не призводило до руйнівних наслідків для економіки;
- підхід до встановлення чи змін роздрібних цін на окремі товари або послуги, тобто соціальний захист населення;
- стримувати інфляційне підвищення цін через запровадження заходів, які б усували причини його виникнення;
- запобігти споживання соціально шкідливих товарів або тих, які можуть загрожувати здоров'ю та життю людини.

В умовах ринку ціна на продукцію, роботи та послуги формується під впливом попиту і пропозиції на них, проте принцип свободи ціноутворення має обмежуватись з метою забезпечення суспільних інтересів, яке здійснюється шляхом державного регулювання ціноутворення.

РОЗДІЛ 3. Вплив інфляційного механізму на ціноутворення в Україні та перспективи послаблення впливу держави на ціноутворення

Розвиток інфляції спричиняє макроекономічну нестабільність в державі. Інфляція безпосередньо впливає на механізм ціноутворення, оскільки з її розвитком зростають і ціни. При нормальному розвитку економіки має бути ринковий механізм ціноутворення з мінімальним втручанням держави. Однак, «вільна» ціна не здатна враховувати всі соціально-економічні аспекти, тому держава може здійснювати даний вплив через механізм непрямого оподаткування, встановлення пільг, регулювання валютного курсу та встановлення максимальної торгової націнки.

Незначні інфляційні процеси мають навіть позитивний ефект, бо сприяють до вкладання грошей в прибуткову справу, оскільки гроші, що лежать без руху втрачають свою цінність. Високі темпи інфляції негативно впливають на весь виробничий процес, знецінюються всі доходи і надходження. Тому в умовах інфляції ціни встановлюються на короткий період, інвестори не будуть вкладати кошти в проекти, окупність яких може тривати роки. При інфляції зростають ціни на сировину, електроенергію, паливо, що в свою чергу збільшує собівартість продукції, як наслідок зростають ціни на кінцевий продукт.

Для досягнення максимально бажаного ефекту держава проводить цінову та антиінфляційну політику. Цінова політика має забезпечити задоволення потреб споживачів та прибуток підприємства. Антиінфляційна політика має на меті стримати розгортання та знизити рівень інфляції. Увесь комплекс заходів щодо боротьби з інфляцією і її наслідками, який і складає, власне, антиінфляційну політику держави, у незалежній Україні можна поділити на декілька етапів[15].

Для того щоб зупинити зростання цін, в Україні, потрібно використовувати певні довгострокові та короткострокові заходи. До короткострокових можна віднести (зростання цін сповільниться через 3-4 місяці):

1. Державне адміністрування цін – встановлення граничної торговельної націнки на деякі товарні позиції у споживчому кошику. Заборона встановлювати торговельні націнки вище, ніж на 15% закупівельної ціни, може знизити вартість деяких продуктів харчування.

2. Ревальвація гривні – імпорتنі товари для українців стануть дешевшими через підвищення вартості національної валюти, а загальні темпи зростання цін сповільняться.

3. Обмеження споживання – зниження темпів зростання доходів населення (наприклад держава урізає соціальні виплати, підвищує податки тощо) і обмеження обсягів споживчого кредитування.

4. Скасування імпортного мита на продукти харчування.

5. Продовольчі інтервенції – створення повноцінного державного резерву. Державний резерв продає частину запасів, знижуючи у такий спосіб ринкову ціну, зі зростанням цін або появою дефіциту того чи іншого продукту на ринку

До довгострокових заходів можна віднести (зростання цін сповільниться щонайменше через рік):

1. Стимулювання сільського господарства, тваринництва.

2. Таргетування інфляції – визначення прийняттого рівня інфляції на рік і за рахунок монетарних та фіскальних механізмів НБУ та уряд підтримують показник на заявленому рівні. Інфляційні очікування населення знижуються, якщо протягом 2-3 років підтримується заявлений рівень зростання цін.

3. Нарощування темпів зростання виробництва, масштабна модернізація промисловості.

4. Поява нових інвестиційних інструментів з високою дохідністю[22].

Власне ж, проблема вдалої антиінфляційної політики держави зводиться до використання механізмів, здатних послабити і зрештою припинити дію сили, що сприяє розвитку інфляційних процесів. Ефективна антиінфляційна політика дозволяє тримати під контролем ціни, не пригнічуючи зростання національної економіки в довгостроковій перспективі.

Таким чином, досягнення цінової стабільності та підтримки високого рівня економічної безпеки країни є неможливим без комплексного дослідження проблем інфляції та розробки ефективної системи заходів антиінфляційного регулювання. Поряд із переосмисленням застарілих підходів і методів боротьби з інфляцією варто оцінити можливість використання і розробити нові механізми антиінфляційного регулювання із врахуванням сучасних реалій функціонування економіки України[23].

Водночас розпочинати розробку таких механізмів варто із усвідомлення передумов виникнення, сутності і значення антиінфляційного регулювання.

Питання про необхідність регулювання інфляції, як, власне, і саме це явище, з'явилося з появою неповноцінних грошей та відповідною трансформацією грошових відносин у суспільстві. Антиінфляційне регулювання – це складова частина комплексу заходів, що застосовуються владою при виникненні інфляційних процесів. Таким чином, передумовою виникнення антиінфляційного регулювання виступає явище інфляції та ті наслідки, які воно має для стану економіки країни. Негативні соціальні та економічні наслідки інфляції змушують уряди різних країн проводити певну економічну політику, яка має назву антиінфляційної політики.

Зокрема, серед причин необхідності регулювання рівня інфляції можна виділити такі. Інфляція знищує мотиви до трудової діяльності, тому що підриває можливості нормальної реалізації зароблених грошей. В умовах істотного зростання цін інфляція посилює соціальну диференціацію населення, збільшує розрив між «крайніми» групами отримувачів доходів. Інфляція звужує можливості до накопичення капіталів, скорочуючи заощадження в ліквідній формі. Ці накопичення частково приймають натуральну форму (у вигляді будівель і споруд, техніки і технологій тощо), тобто менш ліквідну, порівняно із грошовою, форму[23].

Антиінфляційне регулювання в Україні знаходиться в даний час на етапі, коли необхідно подальше використання заходів протидії інфляції. Майбутній успіх антиінфляційного регулювання залежить насамперед від правильного

керівництва на державному рівні. Регулювання інфляції на основі системного підходу дозволить знизити інфляційні очікування, які стимулюють завчасне підвищення цін учасниками ринку, більш реально оцінювати економічні індикатори, подолати помилковість сигналів, що надходять на ринок, і стабілізувати економічну поведінку його учасників і населення. При відносній стабільності цін знизиться вплив інфляційного чинника на прийняття рішень про угоди та інвестиціях. Результати антиінфляційного регулювання, виходячи з показників рівня інфляції, свідчать, що вітчизняну антиінфляційну політику можна і потрібно покращувати до рівня розвинених країн (Японія, Європейські країни, США).

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши проблему інфляції та її вплив на ціноутворення, можна дійти висновку, що ці економічні категорії мають масу відмінностей, однак тісно переплітаються між собою. Інфляційні процеси – це одна із головних причин економічної та соціальної нестабільності в країні. Ігнорувати даний процес неможливо: з її приходом моментально змінюється попит та пропозиція на ринку. Дане явище негативно впливає як і на виробника, так і на споживача. На мою думку розумне впровадження та реалізація інфляційного таргетування в контексті грошово-кредитної політики НБУ має нести виключно позитивні наслідки для економіки. Однак, спершу варто запровадити короткострокові цілі, які б мали високий рівень гнучкості в часі з метою пристосування до даної ситуації в економіці. На жаль, інфляція це типова та звична проблема в Україні, значна частина населення просто «змирилася» з цим та різким змінам цього показника вже ніхто не дивується.

Щодо ціноутворення, то контроль з боку держави може нести абсолютно різні наслідки. Державі варто регулювати ціни на монопольному ринку (залізничний транспорт, водопостачання, електроенергія), оскільки їхній ріст або спад може дати абсолютно негативні наслідки для гаманців українців. Проте державне регулювання при досконалій конкуренції, на мою думку, не є доцільним. Воно може принести збитки для виробника чи підприємства, оскільки підвищення або спад ціни відіграє первинну роль для споживачів, а отже і для їхніх потреб, смаків та бажань. Проте, держава – головний суб'єкт господарювання. Саме вона має монопольне право на випуск додаткових грошових одиниць, що безпосередньо впливає на розвиток інфляційного механізму. Виключно держава може змінити або впровадити нові податкові навантаження та збори, які впливають на виробника та пропозицію на ринку. Тільки держава може внести зміни до мінімального прожиткового мінімуму, заробітної плати, споживчого кошика, пенсійного фонду, що впливає на доходи населення, а відтак на попит на товари та послуги. Держава може удосконалити

або ж повністю змінити закон, що може абсолютно змінити ринкові правила та умови, що в свою чергу змінить погляди як і споживача, так і виробника.

Отже, як показує практика жодна частинка будь-якої сфери не може досягнути бажаного результату без взаємодії з іншими ланками, тому співпраця завжди має місце. Україна – пострадянська країна, однак всі ми прагнемо європейського рівня життя. Тому необхідно змінювати абсолютно все від масштабних суспільно-економічних проблем до менталітету та настрою кожного громадянина. В нас є маса прогалин в багатьох життєво важливих сферах і лише за допомогою спільної мети та об'єднання силами та ресурсами можливо досягнути максимального позитивного результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круш П. В. Інфляція: суть, форми та її оцінка: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
2. Савлука М. І. Гроші та кредит : підручник – К. : КНЕУ, 2011. – 589 с.
3. Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник. – Вид. 3-тє, змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, К.: Кондор, 2008. – 528 с.
4. Моделі інфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mojaosvita.com.ua/finansu/modeli-inflyacii/>.
5. Основні теоретичні концепції інфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/16_176203_osnovni-teoretichni-kontseptsii-inflyatsii.html.
6. Теорії інфляції : кейнсіанська теорія інфляції. Монетаристська концепція інфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/biznes-21/34.htm>.
7. Official website of the National Bank of Ukraine / (2015), “Annual report of the National Bank of Ukraine for 2014”, available at: www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782 (access November 25, 2015).
8. Індекс інфляції (2000-2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
9. Official website of the National Bank of Ukraine / (2013), “Annual report of the National Bank of Ukraine for 2012”, available at: www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782 (access November 22, 2015).
10. Чувилін Е. Д. Государственное регулирование и контроль цен в капиталистических странах / Е. Д. Чувилін, В.Г. Дмитриева. - М. : Финансы и статистика, 1991. – 350с.
11. Лев М. Ю. Регулирование ценообразования в развитых странах / М. Ю. Лев. - СПб. : ГУЭиФ. - 2004. – 430 с.
12. Официальный сайт Института США и Канады Российской академии наук (ИСКРАН). [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.iskran.ru.

13. United Kingdom's Office for National Statistics (ONS) [Electronic resource]. - Access: <http://www.ons.gov.uk/ons/taxonomy/index>.

14. Полозенко Д. В. Про гроші, інфляцію та фінанси у трансформаційній економіці / Д. В. Полозенко // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 82–88.

15. Антиінфляційне регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/12590605/finansii/antiinfluyatsiyne_regulyuvannya.

16. Экономический словарь / [Е. Г. Багудина, А. К. Большаков, И. Н. Буздалов и др. ; отв. ред. А. И. Архипов]. – М. : Проспект, 2009. – 624 с.

17. Держстат констатує постійне зростання цін - в НБУ планують погіршити інфляційні прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/derzhstat-konstatuye-postiynne-zrostannya-cin-v-nbu-planuyut-pogirshiti-inflyatsiyni-prognozi-1122402.html>.

18. Річний звіт Національного банку України за 2010 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=77106>.

19. Official website of the National Bank of Ukraine / (2012), “Monetary review 2011”, available at: www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=104460 (access November 27, 2015).

20. Голова Ради НБУ виступив за державне регулювання цін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.obozrevatel.com/ukr/economics/v-ukraini-podorozhchali-produkti-natsbank-pridumav-yak-navesti-poryadok-na-rinku.htm>.

21. На запити ЗМІ надаю особистий експертний коментар Богдан Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2074744765941649&id=100002184378189.

22. Антиінфляційна політика уряду України як основний метод зміцнення національної валюти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/128>.

23. Ганусик Ю.Б./ Науковий вісник Херсонського державного університету/ Антиінфляційне регулювання у сучасних умовах – С. 133–139.

